

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

PHAEDRA
(Phèdre)

Een tragedie in vijf bedrijven
in onberijmde alexandrijnen

door

Jean Racine

Vertaling : Laurens Spoor

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen
2015
Nr.2254

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste ACHT tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde opvoeringsrechten aan:

Toneelfonds J. Janssens B.V.B.A.
Te Boelaerlei 107
2140 Borgerhout Antwerpen
rechten@toneelfonds.be

Bij aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een formulier "aanvraag tot opvoering". Op dit formulier moet men plaats en datum(s) van opvoering invullen; het moet minstens vier weken voor de opvoering(en) naar Toneelfonds J. Janssens B.V.B.A. worden gestuurd.

Enige tijd voor de opvoeringen ontvangt u dan van hen de factuur voor te betalen auteurs- en/of vertaalrechten

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gekopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende opvoeringsrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

Laurens Spoor
Amsterdam

TARIEFCODE C7

BELANGRIJKE OPMERKING !

Alle rechten voorbehouden. Iedereen die toestemming verkreeg het stuk *PHAEDRA* op te voeren moet de naam van auteur *JEAN RACINE* ; vert. *Laurens Spoor* vermelden in alle publicaties die n.a.v. de voorstellingen verschijnen.

De auteursnaam moet onmiddellijk onder de titel vermeld worden, in een lettertype minstens half zo groot als dat van de titel, maar minstens twee keer zo groot als dat waarin de naam van de vertaler, regisseur en spelers wordt vermeld.

Wettelijk depot D/1994/220/084
ISBN 978-90-385-03639

© 1994 Toneelfonds J. Janssens/Laurens Spoor
www.toneelfonds.be

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

PERSONAGES:

Theseus , zoon van Aegeus, koning van Athene

Phaedra , echtgenote van Theseus, dochter van Minos en Pasiphaë

Hippolytus , zoon van Theseus en van Antiope, koningin der Amazonen

Aricia , prinses van een Atheens koningshuis

Theramenes , opvoeder van Hippolytus

Oenone , voedster en vertrouweling van Phaedra

Ismene , vertrouweling van Aricia

Panope , vrouw uit het gevolg van Phaedra

Lijfwachten

De handeling vindt plaats te Troezen, een stad op de Peloponnesus.

Racine, Jean; Oorspronkelijke titel: *Phèdre*.

Vertaling: ©1994 Laurens Spoor, Amsterdam. Alle rechten voorbehouden.

EERSTE BEDRIJF

scène 1: Hippolytus, Theramenes

Hippolytus

Theramenes, mijn beste, ik ben vastbesloten:

Ik zeg het liefelijke Troezen thans vaarwel.

Een dodelijke twijfel knaagt aan mij en 't schaamrood

Kleurt reeds mijn wangen omdat ik niets onderneem.

'k Zag ruim zes maanden her mijn teerbeminde vader

Voor 't laatst; sindsdien ben ik onkundig van zijn lot

En tast ik in het duister over zijn verblijfplaats.

Theramenes

In welke windrichting wilt u hem zoeken, heer?

Ik heb, begaan met uw terechte ongerustheid,

10 De beide zeeën rond Corinthe reeds doorzocht;

Ik vroeg naar Theseus aan de volken van die kuststrook

Waar met de Acheron de onderwereld gaapt;

Ik ging naar Elis, en kaap Taenarus passerend,

Voer ik tot aan de zee waar Icarus verdronk.

Wat geeft u nieuwe hoop? In welke regionen

Verwacht u thans te zullen stuiten op zijn spoor?

Wie weet, wie weet of 't wel de wens is van de koning,

Uw vader, dat men zijn afwezigheid doorgrondt?

En of, terwijl wij met u vrezen voor zijn leven,

20 Die held, ver van ons oog, niet weer zijn hart verloor

En zich onvindbaar houdt voor haar die hij versmaad heeft...

Hippolytus

Theramenes, zwijg, beste, en acht Theseus hoog.

Hij overwon de zonden van zijn jeugd en is niet

Verstrikt in iets onwaardigs; Phaedra immers wist

Zijn wankel hart, bron van veel leed, aan zich te binden

En ducht sinds lange tijd geen medeminnares.

Hem zoeken is mijn plicht, en onderwijl ontvlucht ik

Dit oord waar ik de aanblik niet meer van verdraag.

Theramenes

Hoe! Sinds wanneer ducht u de vreedzame verblijfplaats

30 Waaraan u heel uw jeugd, mijn heer, zo was verknocht

En waaraan u de voorkeur placht te geven boven

De wufte wereld van Athene en het hof?

Welk onheil, welke smart kan u vanhier verdrijven?

Hippolytus

Die schone tijden zijn voorbij nu. Alles nam

Een wending sinds de hemel onze kust de dochter

Van Minos en Pasiphaë gezonden heeft.

Theramenes

'k Begrijp de oorzaak van uw ergernis. 't Is Phaedra

Die u verbittert en wier aanblik u mishaagt.

Die boze stiefmoeder, zij had u nog maar amper

40 Gezien, of zij bewerkte reeds uw ballingschap.

De haatgevoelens die zij voor u heeft gekoesterd,

Zijn echter of verdwenen, of goeddeels verflauwd.

En bovendien, wat hebt u van een vrouw te vrezen

Die stervende is en die naar de dood verlang

Is Phaedra, lijdend aan een kwaal die zij hardnekkig

Verzwijgt, wars van het daglicht, wars ook van zichzelf,

Is zij in staat om plannen tegen u te smeden?

Hippolytus

't Is niet haar machteloze gramschap die ik vrees.

'k Ontvlucht een tweede vijandin nu ik op reis ga:

50 'k Ontvlucht die jeugdige Aricia, ja haar,

De laatste telg van een geslacht dat ons belaagde.

Theramenes

Wat heer! Zelfs u wilt haar vervolgen? Deelde zij,

De lieve zuster van de wrede zoons van Pallas,

Dan ooit in de komplotten van haar snode broers?

En moet u haar, onschuldig in haar schoonheid, haten?

Hippolytus

Als ik haar haten zou, ontvluchtte ik haar niet.

Theramenes

Is het mij toegestaan uw vlucht, heer, te verklaren?

Lukt het Hippolytus niet langer fier te zijn,

Die onverbiddelijke vijand van de liefde

60 En van een juk dat Theseus dikwijls torsen moest?

Wil Venus, door uw trots zo lange tijd geminacht,

Nu Theseus' levenswandel toch rechtvaardigen?

Heeft zij u onder de gewone stervelingen

Geschaard en dwingt zij u voor haar te knielen, heer?

U zou beminnen?

Hippolytus

Vriend, wat durf je daar te zeggen?

Jij die mijn hart kent sinds mijn eerste ademtocht,

Vraag jij mij de principes van zo'n ongenaakbaar,

Zo'n fier hart tot mijn schande te verloochenen?

Het is nog niet zo lang geleden dat mijn moeder,

70 De Amazone, mij die trots waar jij op doelt

Heeft ingegeven met haar melk; toen 'k opgegroeid was,

Prees ik mijzelf gelukkig dat ik was wie 'k was.

En jij, door trouw en toewijding aan mij gebonden,

Deed mij toen van mijn vader's leven het relaas.

Je weet nog wel hoe ik, gekluisterd aan je lippen,

Bij 't horen van zijn heldendaden zwol van trots

Als jij vertelde hoe die onverschrokken krijgsheld

Tot ieders heil in 't voetspoor trad van Hercules,

En monsters heeft gewurgd, bandieten afgestraft heeft

80 Zoals Procrustes, Sciron, Sinis, Cercyon,

De reus van Epidaurus doodde, Kreta drenkte

In 't bloed van de gevelde Minotaurus. Maar

Verhaalde jij van minder luisterrijke zaken,

Van hoe zijn hart naar alle kanten openstond,

Van Helena die hij in Sparta durfde schaken,
Van Salamis dat Periboea's tranen zag,
Van zoveel anderen, wier namen hem ontschoten,
Door hem bedrogen in hun lichtgelovigheid,
Van Ariadne, eenzaam klagend op de rotsen,
90 Van de ontvoerde Phaedra die, tot slot, meer heil
Beschoren bleek, daarvan nam ik ongaarne kennis,
En dikwijls drong ik bij je op beknoptheid aan,
Want liefst had ik de zwarte helft van een zo fraaie
Geschiedenis voor nagedachtenis behoed!
Zou ik dan zelf, op mijn beurt, voor de liefde buigen?
Zou nu de hemel mij zo diep vernederen?
Mijn weke hart was des te laakbaarder, waar Theseus
Door tal van wapenfeiten verontschuldigd wordt,
Waar ik tot nu toe nog geen monsters heb bedwongen
100 En daarmee 't recht verwierf te falen zoals hij.
Maar moest mijn trots zich niettemin gewonnen geven,
Was dan mijn keus gevallen op Aricia?
Zou 'k zo ontzind zijn dat ik niet meer zou beseffen
Wat haar voor altijd onbereikbaar voor mij maakt?
Mijn vader heeft haar zelf veroemd en haar ten strengste
Verboden dat zij aan haar broers ooit neven schenkt:
Hij vreest aan die funeste stamboom nieuwe loten,
Wil met hun zuster ook hún naam begraven zien,
Wenst dat van haar, die tot haar dood is onderworpen
110 Aan zijn gezag, het bruiloftsfeest nooit wordt gevierd.
Moet ik het voor haar rechten opnemen, mijn vader
Ten spijt? Een toonbeeld zijn van ongehoorzaamheid?
Moet mijn op drift geraakte jeugd in blinde liefde...

Theramenes

Ach! Heer, indien het zo voor u is voorbeschikt,
Dan blijft de hemel doof voor onze argumenten;
Want Theseus opent u de ogen waar hij die
Wil sluiten, en zijn haat wekt uw rebelse liefde,
Verleent zijn vijandin een ongekende glans.
En waarom, welbeschouwd, beducht voor kuise liefde?

120 Bekoort zij u, waarom dan niet de kans gewaagd?
Bent u zo zeker van een folterende wroeging?
Vreest u te treden in het spoor van Hercules?
Hoeveel ontembaren heeft Venus niet bedwongen!
En waar, waar zou u zelf zijn, u die haar bevecht,
Als in Antiope, die tegen haar gekant was,
Het liefdevuur voor Theseus nooit was opgelaaid?
Maar waarom u verschuilen achter trotse woorden?
Erken dat alles plotseling veranderd is,
Dat men u sedert kort niet meer zo vaak vermetel

130 En fier een strijdwagen ziet mannen langs het strand,
Ofwel, bedreven in de kunst die aan Neptunus
Te danken is, een vurig paard betomen ziet.
Het woud weerklinkt niet meer zo vaak van onze kreten;
Uw ogen zijn omfloerst door een geheime gloed.
't Is zonneklaar dat u bemint, een vuur verteert u;
Een ziekte knaagt aan u en u verloochent die.
Kon de bekoorlijke Aricia u raken?

Hippolytus

'k Vertrek en zoek mijn vader, Theramenes.

Theramenes

Heer,

Bezoekt u Phaedra niet alvorens te vertrekken?

Hippolytus

140 Dat nam ik mij reeds voor; dien jij mij bij haar aan.
Mijn plicht eist dat ik haar bezoek. Maar welk nieuw onheil
Houdt daar haar dierbare Oenone in zijn greep?

scène 2: Hippolytus, Theramenes, Oenone

Oenone

Helaas! Mijn heer, welk leed kan 't mijne evenaren?
De koningin is haar rampzalig eind nabij.

Vergeefs is dag en nacht mijn waken aan haar zijde;
Zij sterft straks in mijn armen aan een kwaal die zij
Voor mij verbergt. Haar geest wordt slechts beheerst door chaos.
Haar rusteloos verdriet ontrukkt haar aan haar bed:
Zij wil het daglicht zien, maar in haar vlijmend hartzeer
150 Wenst zij dat ik de mensen verre van haar houd...
Zij komt.

Hippolytus

Genoeg al: ik maak plaats voor haar en terg haar
Niet met de aanblik van degeen die zij verfoeit.

scène 3: Phaedra, Oenone

Phaedra

Niet verder. Blijven wij hier, dierbare Oenone.
Ik houd mij niet meer staande, ik verlies mijn kracht.
Het daglicht dat ik weer aanschouw, verblindt mijn ogen;
Mijn knieën wankelen en weigeren mij dienst.
Helaas!
(Zij gaat zitten.)

Oenone

Laat, goden, onze tranen u vermurwen!

Phaedra

Wat hinderen mij deze sluiers, loze sier!
En welke hand heeft ongevraagd mijn haar gevlochten
160 En nam de moeite het de schikken om mijn hoofd?
Niets wat mij niet bedrukt en niet zoekt mij te kwellen.

Oenone

Haar wensen zijn voortdurend met elkaar in strijd!
Zelf hebt u, van uw dwaling weergekeerd, zoëven
Mijn hand bevolen u te tooien; zelf hebt u
Uw krachten van weleer verzameld, want u wenste

Zich te vertonen en het zonlicht weer te zien.
U ziet het amper en u wilt zich weer verbergen,
Mevrouw, en haat de dag die u aanschouwen kwam!

Phaedra

U, edel stralende verwekker van een droevig
170 Geslacht, u, Zon, van wie mijn moeder tot haar trots
De dochter was, u die wellicht bloost om mijn rampspoed,
Ik kom u thans aanschouwen voor de laatste maal.

Oenone

Wat nu! Laat u dan nooit dat wreed verlangen varen?
Moet ik steeds zien hoe u van 't leven afscheid neemt
En grimmig toebereidselen treft om te sterven?

Phaedra

O goden! Zat ik in de schaduw van het woud!
Vermocht mijn oog, dwars door een imposante stofwolk,
Een strijdwagen te volgen op de renbaan ginds!

Oenone

Mevrouw, hoe zegt u?

Phaedra

Dwaas, waar ben ik? En wat zeg ik?

180 Hoe dwalen mijn gevoelens en gedachten af!
De goden hebben mij dus mijn verstand ontnomen.
Oenone, schaamrood overdekt heel mijn gelaat:
Ik toon je al te zeer mijn schande en mijn kwelling;
Mijn ogen zijn betraand, in weerwil van mijzelf.

Oenone

Ach! Als u blozen moet, bloost u dan om uw zwijgen
Dat uw verdrietig lot alleen maar erger maakt.
Afkerig van mijn zorgen, doof voor al mijn woorden,
Wilt u uw leven kilweg laten eindigen?
Door welke waanzin wordt het in zijn bloei gebroken?

190 Welk gif, welk onheil legt de bronnen ervan droog?
De hemel is reeds driemaal door de nacht verduisterd
Sinds slaap uw ogen sloot, en driemaal heeft de dag
Het nachtelijke donker op zijn beurt verdreven
Sinds uw verzwakte lichaam voedsel tot zich nam.
Door welk luguber oogmerk laat u zich verlokken?
Met welk recht pleegt u deze aanslag op uzelf?
U hoont daarmee de goden die u 't leven schonken;
Uw echtgenoot aan wie u trouw verschuldigd bent,
Verraadt u; en uw arme kinderen verraadt u

200 Door hen te dwingen onder een hardvochtig juk.
Bedenk u dat de dag die hun een moeder afneemt,
De zoon van die uitheemse vrouw met hoop verblijdt,
Die trotse vijand van u en van uw familie,
Die zoon die door een Amazone is gebaarde,
Hippolytus...

Phaedra

Ach, goden!

Oenone

Dat verwijt beroert u.

Phaedra

Onzalige, wiens naam ontsnapte aan jouw mond?

Oenone

Welaan! Uw toorn is gerechtvaardigd; met genoeg
Zie ik u huiveren voor die funeste naam.

Dus: leef. Laat plicht en liefde u weer doen herrijzen;

210 Ja, leef, en duld niet dat de zoon van 'n Scytische
Uw kinderen tiranniseert en zo het schoonste
Wat Griekenland en goden hebben voortgebracht
Zijn wil oplegt. Maar haast u zich: uw doodsuur nadert.
Zorg dat u onverwijld uw oude kracht herwint,
Zolang het laatste vonkje levensgloed, dat bijna
Is uitgedoofd, nog smeult en op kan flakkeren.

Phaedra

Niet langer wil ik mijn misdadig leven rekken.

Oenone

Hoe nu? Wordt u door enig schuldgevoel verteerd?

Kan enig misdrijf oorzaak zijn van al die wroeging?

220 Nooit drenkte u uw handen in onschuldig bloed.

Phaedra

Mijn handen treft, de hemel dank, geen blaam. Ach, gaven

De goden dat mijn hart net zo onschuldig was!

Oenone

Maar wat hebt u dan uitgebroed aan snode plannen

Dat u daar in uw hart nog steeds van ijzen moet?

Phaedra

'k Heb je genoeg gezegd nu. Spaar mij. Door te sterven

Vermijd ik een onzalige bekentenis.

Oenone

Goed, sterf dan, en bewaar uw onbarmhartig zwijgen;

Maar zoek een ander die uw ogen sluiten zal.

Hoe weinig tijd van leven u ook moge resten,

230 Mijn ziel daalt eerder naar de onderwereld af.

Daartoe staan altijd meer dan duizend wegen open;

In mijn gerechte smart kies ik de kortste weg.

Ondankbare, is ooit mijn trouw te kort geschoten?

Beseft u in wier armen u ter wereld kwam?

Mijn land, mijn kinderen, heb ik voor u verlaten.

Is dit het loon voor al mijn toewijding en zorg?

Phaedra

Wat hoop je toch met zo'n tirade te bereiken?

Je gruwelt als ik ooit het stilzwijgen verbreek.

Oenone

Wat zou u kunnen zeggen dat niet zou verbleken

240 Bij 't schrikbeeld -goden!- dat u voor mijn ogen sterft?

Phaedra

Als jij mijn schande kent en mijn ondraaglijk noodlot,

Dan sterf ik evengoed, ja sterf ik schuldiger.

Oenone

In naam der tranen die ik voor u heb vergoten,

Mevrouw, en bij uw zwakke knieën die 'k omvat,

Bevrijdt u mij van deze dodelijke twijfel.

Phaedra

Je wilt het zelf. Sta op.

Oenone

Ik luister naar u. Spreek.

Phaedra

Wat ga ik haar vertellen? Hemel! Waar beginnen?

Oenone

Kwel mij niet langer met uw nodeloze vrees.

Phaedra

O Venus' haat! O blinde toorn! Tot welke misstap

250 Werd reeds mijn moeder door de liefde aangezet!

Oenone

Mevrouw, vergeten wij die. En laat die voor eeuwig

Met een hartgrondig zwijgen worden toegedekt.

Phaedra

Mijn zuster Ariadne, in de steek gelaten

Op 't strand, hoe stierf u niet aan een gebroken hart!

Oenone

Waartoe dit alles? In welk hartverscheurend lijden
Klaagt u vandaag al uw verwanten aan, mevrouw?

Phaedra

Daar Venus 't wenst, sterf ik van dat beklagenswaardig
Geslacht als laatste en als meest rampzalige.

Oenone

Bemint u?

Phaedra

Met de volle waanzin van de liefde.

Oenone

260 En wie?

Phaedra

Nooit hoorde je zoiets afschuwelijks.

'k Bemin... Ik beef bij die fatale naam, ik huiver.

't Is...

Oenone

Wie?

Phaedra

Je kent die zoon der Amazone toch,
Die prins die ik zo lange tijd zelf onderdrukt heb?

Oenone

Hippolytus! O goden!

Phaedra

Jij hebt hem genoemd.

Oenone

Gerechte hemel! Al mijn bloed stolt in mijn aders.

O ramp! O schande! O catastrofaal geslacht!
Vervloekte overtocht! Verdoemde landstreek, moesten
Wij jouw verderfelijke kusten naderen?

Phaedra

Mijn leed ontsprong reeds eerder. Met de zoon van Aegeus

- 270 Was ik ternauwernood getrouwd, niets kon mijn rust
En mijn geluk bedreigen, leek 't, of in Athene
Stond ik met mijn manhafte vijand oog in oog.
Ik zag hem, bloosde en verbleekte bij zijn aanblik;
Beklemming nam bezit van mijn ontredderd hart;
Mijn ogen zagen niet, en ik kon niet meer spreken;
Mijn lichaam rilde en het stond in vuur en vlam.
'k Wist dat dit Venus was met haar geduchte wapens,
Waarmee zij een geslacht dat zij vervolgt bestookt.
Ik meende haar nog door geloften mild te stemmen:
- 280 'k Liet haar een tempel bouwen, rijk gedecoreerd;
En telkens weer omringd door offerdieren, schouwde
'k Hun ingewanden en zocht mijn verstand terug.
Hoe machteloos is ongeneselijke liefde!
De wierook op het altaar brandde ik vergeefs:
Mijn mond riep de godin aan, maar mijn hart vereerde
Hippolytus, en -hem voor ogen- offerde
Ik aan de voet van 't altaar dat 'k deed walmen alles
Aan deze god wiens naam ik niet dorst prevelen.
'k Ontweek hem overal. O overmaat van rampspoed!
- 290 Ik zag hem in de trekken van zijn vader weer.
Uiteindelijk heb ik de moed gevat om tegen
Mijzelf te rebelleren: ik vervolgde hem.
En om de vijand die 'k verafgoodde te kunnen
Verdrijven, speelde ik de boze stiefmoeder;
'k Drong aan op zijn verbanning, en mijn eeuwig klagen
Ontrukte hem ten slotte aan zijn vader's borst.
'k Herademde, Oenone; toen hij was vertrokken
Hernam mijn leven, vrij van schuld, zijn kalme loop.
Trouw aan mijn echtgenoot, mijn smart verbergend, bracht ik
- 300 De vruchten groot van ons onzalig huwelijk.